

Turun seutu aluerakentamisen koekenttänä

Markku Norvasuo

Aalto, P. & Laaksonen, M. (2021). *Turun lähiöt. Aluerakentaminen Turun kaupunkiseudulla*. Turku: Kustannusosakeyhtiö Sammakko. 343 s. ISBN 978-952-483-400-1.

Turun lähiöt on hieno tietokirja, joka houkuttaa lukemaan jo runsaalla ja värikkäällä ulkoasullaan. Petri Aalto ja Mikko Laaksonen ovat tehneet melkoisen työn selvittäessään hyvinkin yksityiskohtaisesti Turun kaupunkiseudun lähiörakentamista ja sijoittaessaan sen laajempaan historialliseen yhteyteen. Esipuheessa he toteavatkin, ettei monista Turun esikaupunkialueista ole aikaisemmin kirjoitettu mitään. Tähän voi lisätä, että kokonaisen kaupunkiseudun tarkastelu tässä laajuudessa on ansio sinänsä, kun työhön on tarvittu myös perustutkimusta.

Teos jakaantuu neljään päälukuun. Ensimmäinen niistä alkaa lähiörakentamisen pitkän aikavälin poliittisilla, taloudellisilla ja toteutuksellisilla kehityslinjoilla. Se esittelee myös Turun ensimmäiset lähiötaloryhmät ja lähiöalueet 1960-luvun alkuvuosiin saakka. Toinen pääluku sisältää pääosan aluekuvauksista aina 1970-luvun alkupuolelle. Kolmas käsittää ”kompaktikaupungit” ja samalla Turun suurimmat aluekohteet Runosmäen ja Varissuon. Neljäs on varattu naapurikuntien lähiöille.

Päälähestymistapa on kronologinen. Turun seudun lähiörakentaminen muodostaa jatkumon 1950-luvun alun ensimmäisistä kohteista aina lähiörakentamisen vähittäiseen hiipumiseen 1980-luvulla. Paikoitellen kuvaukset ulottuvat myöhemmäksikin. Runsaan neljän vuosikymmenen pilkkominen mielekkäisiin ajanjaksoihin päälukujen kesken on ollut mielenkiintoinen tehtävä. Se on ratkaistu onnistuneesti ja myös lähiöhistorian näkökulmasta kiinnostavalla tavalla.

Toisen pääluvun alku ajoittuu ensimmäisten varsinaisten aluerakentamis-sopimusten tekemiseen vuonna 1963. Niissä osa kunnallistekniikan ja katujen toteutuksesta siirrettiin rakentajalle. Tosin kehitys oli alkanut jo aikaisemmin, sillä myös Turun lähiörakentamisen aloitus, Patterinhaka, katsotaan teoksessa aluerakentamiskohteeksi. Saumakohdasta voi kuitenkin puhua, koska varsinaisilla sopimuksilla oli merkittäviä vaikutuksia lähiörakentamiseen. Niitä tarkastellaan pääluvun alussa.

Aluerakentamisen suuri merkitys lienee myös yksi syy alue-sanan runsaalle käytölle tekstissä. Kuten esipuhe mainitsee, alue voi tilanteen mukaan tarkoittaa kaupunginosaa, asemakaavan käsittelyssä käytettyä nimeä tai rakennusyhtiön käyttämää nimeä, ja lisäksi käsittelyn laajuus teoksessa vaihtelee kohteittain. Sanaa alue voi puoltaa myös yleisemmistä lähtökohdista: lähiöllä, joka toisinaan esiintyy alueen synonyyminä, on ollut erikoismerkitys etenkin brittiläisessä ja Otto-I. Meurmanin Asemakaavaoppiin (1947) sisällyttämässä käsittehierarkiassa. Asumalähiö oli usean asumisolun yhdistelmä. Lähiöt eivät useinkaan toteutuneet tällaisen ideaalimallin mukaisina, joten tuloksena oli monenlaisia kokonaisuuksia ja asuinalueita.

Kolmannen pääluvun lähtökohtana on Turun yleiskaavoituksen taitekohta kymmenisen vuotta myöhemmin. Luvun alussa kuvataan tätä käännettä, Olli Kivisen vuosina 1968–1969 laatimaa yleiskaavaehdotusta, jonka pääperiaate oli laajentaa Turun vanhaa ruutukaavakeskustaa ristikaupunkimallin mukaisesti neljään suuntaan. Samalla omaksuttiin uusia termejä, kuten kompaktikaupunki ja tytärkaupunki. Tätä ennen Turun lähiöiden suunnittelu oli perustunut Olavi Laisaaren vuoden 1951 yleiskaavaluonnokseen, joka oli noudatellut brittiläistä hajakeskityksen mallia. Laisaaren osuus jää teoksessa hieman harmillisesti hajamaininnoille – siitä olisi voinut olla Kivisen tavoin keskitetympi kuvaus. Laisaaren kaavaa voi nimittäin pitää merkittävänä Turun ”lähiökehän” muodostumiselle. Esimerkkinä voi mainita myös Pansion ja Pernon. Kirjoittajien mukaan nämä kaupunginosat eivät muodosta selkeää alueellista kokonaisuutta. Osaksi syynä lienee juuri se, että niitä rakennettiin mosaiikkimaisesti pitkän ajan kuluessa Laisaaren hajakeskitysmallin mukaan. Kuitenkaan Pansioon ei toteutettu asumalähiön keskusta Laisaaren ehdottamassa laajuudessa.

Yleiskaavoitus on muuten teoksen näkökulmana aivan olennainen, koska se muodosti seudullisine lähtökohtineen koko lähiörakentamisen perustan. Vaikka kirjoittajat eivät kuvaile seudullista ulottuvuutta yleisemmin, he havainnollistavat sitä neljännessä pääluvussa erinomaisen hyvin. Turun naapurikunnista Raisiolle, Kaarinalle ja Liedolle muodostui seutukaavaliiton tukemana strategia, jolla ne pyrkivät välttämään liittämisen Turkuun perustamalla oman aluekeskuksen. Etenkin Raisio oli liikkeellä jo varhain, ja teoksen mukaan sitä voi pitää ”seutukaavaliiton mallikaupunkina”.

Päälukujen keskinäinen painotus on siten hyvinkin onnistunut, vaikka lukijan näkökulmasta se ei aluksi hahmotu kovin selkeästi. Ensimmäiset kolme päälukua alkavat kukin erillisillä pohjustavilla osuuksilla, joiden jälkeen ovat varsinaiset aluekuvaukset. Tästä aiheutuu lievää hajanaisuutta, sillä esimerkiksi päälukujen 1 ja 2 asuntosuunnittelua ja toisaalta lähiöiden rakennustekniikkaa koskevat osuudet limittyvät sisällöllisesti ja ajallisestikin. Toisaalta pohjustavan

aineksen sijoittaminen erilleen esimerkiksi teoksen alkuun olisi saattanut olla turhan kaavamainen ratkaisu. Nyt suuri osa siitä on sijoitettu havainnolliseen yhteyteen, ja esimerkiksi kuvaus lähiöiden kaupallisista palveluista tiivistää olennaisen muutamalle sivulle.

Myös tekstin otsikointi askarrutti aluksi. Kunkin pääluvun alla on kolme otsikkotasoa, joista sisällysluettelossa on esitetty vain ylin. Lisäksi on vielä kahdenlaisia otsikoituja tietolaatikoita. Rakenne alkoi hahmottua, kun huomasi, että keskimmäistä tasoa käytetään apuna vain tarvittaessa, esimerkiksi Pansio-Perno koskevassa luvussa erottamaan Pansion ja Pernon osuudet. Tietolaatikoihin puolestaan on mahdutettu paljon asiaa kohteista, henkilöistä, yrityksistä, nimistöä, taloudesta ja muusta kiinnostavasta. Lähteet ja hakemistot on esitetty omissa liitteissään. Lähdekirjallisuutta on runsaasti, mutta lähdeviitteitä ei ole käytetty. Muutamissa kohdissa niistä olisi ehkä hyötyä, mutta tietokirjassa ratkaisu on ymmärrettävä.

Käytännössä kirjan rakenne toimii hyvin, ja taitto tuo esiin materiaalin monipuolisuuden. Kokonaisuutta on mahdollista lukea kertomuksena mutta myös selailten tai yksittäisistä kohteista tietoa hakien. Kuvitus on runsasta ja monipuolista. Historiallisten ja nykytilannetta kuvaavien valokuvien ohella on kartoja, suunnitelmien havainnepiirroksia, rakennusliikkeiden mainosmateriaalia ja postikortteja. Lähiökerrostalojen esimerkkipohjat havainnollistavat asunosuunnittelun tavoitteita ja rakenteellisten ratkaisujen kehittymistä.

Teoksen voikin katsoa ottavan hienolla tavalla haltuun monesta näkökulmasta jäsenyvä ja yhteiskunnallisesti merkittävän tapahtumaketjun. Teosta voi suositella paitsi Turun seudun lähiöistä kiinnostuneille, myös havainnollisena ja yleistajuisena johdatuksena lähiörakentamisen pitkään ajalliseen kaareen. Uusia näkökulmia löytävät nekin, jotka jo tuntevat aihepiirin historiaa.